

KULTUREN

Kv Gråbröder 14

fornlämning nr 73:1,
Lunds stad, Lunds kommun, Skåne
Arkeologisk förundersökning 2015

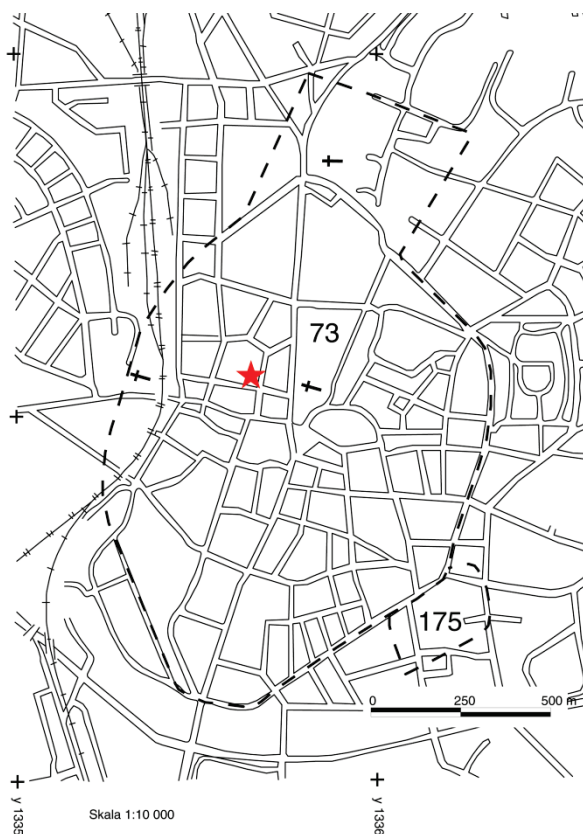
KULTURMILJÖRAPPORT 2016:4

AJA GULDÅKER

KULTURHISTORISKA FÖRENINGEN FÖR SÖDRA SVERIGE

Innehåll

Inledning	3
Fornlämningsmiljö	3
Tidigare arkeologiska iakttagelser.....	6
Genomförande och resultat.....	8
Sammanfattning	10
Administrativa och tekniska uppgifter	11
Referenser.....	12
Övriga referenser	12

Figur 1. Lunds medeltida stad, fornlämning 73, med platsen för undersökningen markerad med en röd stjärna.

Inledning

I samband med schaktningsarbeten inför uppförandet av ett miljöhus i kv Gråbröder 14, Lund genomfördes en arkeologisk undersökning genom en schaktningsövervakning enligt Länsstyrelsens beslut (Lst.dnr 431-30793-2015). Området ligger i de centrala delarna av Lunds medeltida stad, fornlämning 73:1.

Fornlämningsmiljö

Kv Gråbröder 14 är beläget centralt i det medeltida Lund med domkyrkan i dess direkta närhet. De flesta tomterna i staden ägdes av kyrkliga institutioner före år 1500 och det gäller även området som avses i denna rapport (Andrén 1984 s 35). Franciskanerkonventet i Lund grundades år 1238 och tomtmarken till dagens fastighet nr 14 skänktes sannolikt till dem av biskop Uffe samma år. År 1438 inrättades även ett *studium generale* på klostret, vilket innebar att Nordens första universitet var upprättat (Blomqvist 1951 s 185).

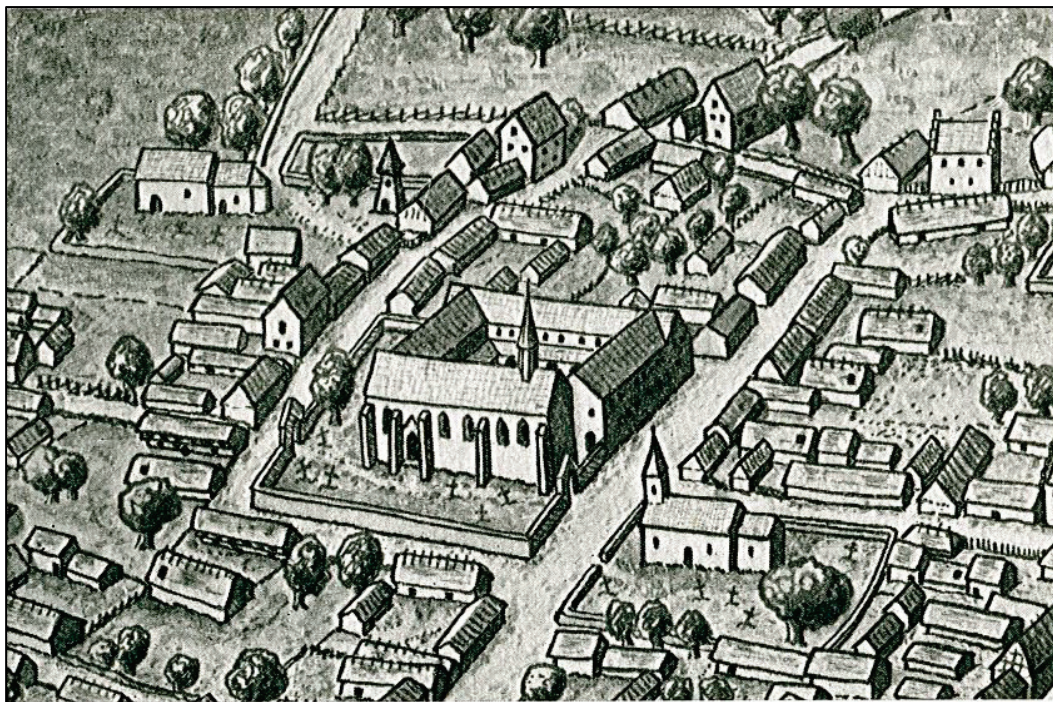
Figur 2. *S'lectoris principalis studii lundensis* (sigill för lektorn vid högskolan i Lund). Lektor vid Gråbrödernas universitet i Lund föreläsande från en kateder (Blomqvist 1951 s 186)

Själva kyrkobyggnaden stod troligen klar omkring år 1240 (Andrén 1980 s 16, 1984 s 19, 116, Carelli 1993 s 6, 44). Tomten var under medeltiden vänd mot Stora Gråbrödersgatan i öster, och i väster passerade den medeltida Mellomgatan tvärs igenom kvarteret i nord/sydlig riktning. Mellomgatan utgjorde även konventets västra gräns (figur 3). Väster och norr om kyrkan invigdes år 1276 kyrkogården samt trädgården vilka sträckt sig in över området på kv Gråbröder 14 (Carelli 1993 s 6).

År 1538 revs konventet på order av Christian III och under år 1586 ska inga större rester efter det längre ha kunnat urskiljas (Carelli 1993 s 6).

Drygt hundra år efter att konventet revs, år 1661, ägdes tomten av en Oluf Lauritsen Snidker och egendomen beskrivs som tolv "Leyewaaninger...med sin tilliggende store haffue och steenhus" (författarens översättning: Tolv "Hyresbostäder...med sin intill liggande stora trädgård och stenhus). Tegelhuset uppfördes på norra delen av de raserade konventsresterna och är troligen samma som "steenhuset" i renässansförband som omtalas år 1661 och som uppfördes året innan. Bottenvåningen med ett välbevarat kök fanns kvar ända tills byggnaden revs år 1906 för att lämna plats åt det trevåningshus som återfinns på platsen idag (Andrén 1984 s 116).

Idag finns ett gatuhus på tomten byggt år 1845 av prosten C.F. Adrian. Bostadshuset var med den tidens mått stort och påkostat, byggt med gråstensgrund och av bränd mursten och kalk till båda våningarna. Den tidigare slätputsade fasaden fick sitt nuvarande utseende med pilasterinramade entréer och bågformade skyltfönster år 1906. Under denna period revs även ekonomibyggnader på bakgården för att lämna plats åt ett trevåningshus samt en verkstadsbyggnad ritade av August W. Lindevall (Bevaringskommittén 1981 s 100). Båda byggnaderna finns kvar idag med en stenlagd innergård och två prydnadskörbär som vårdträd.

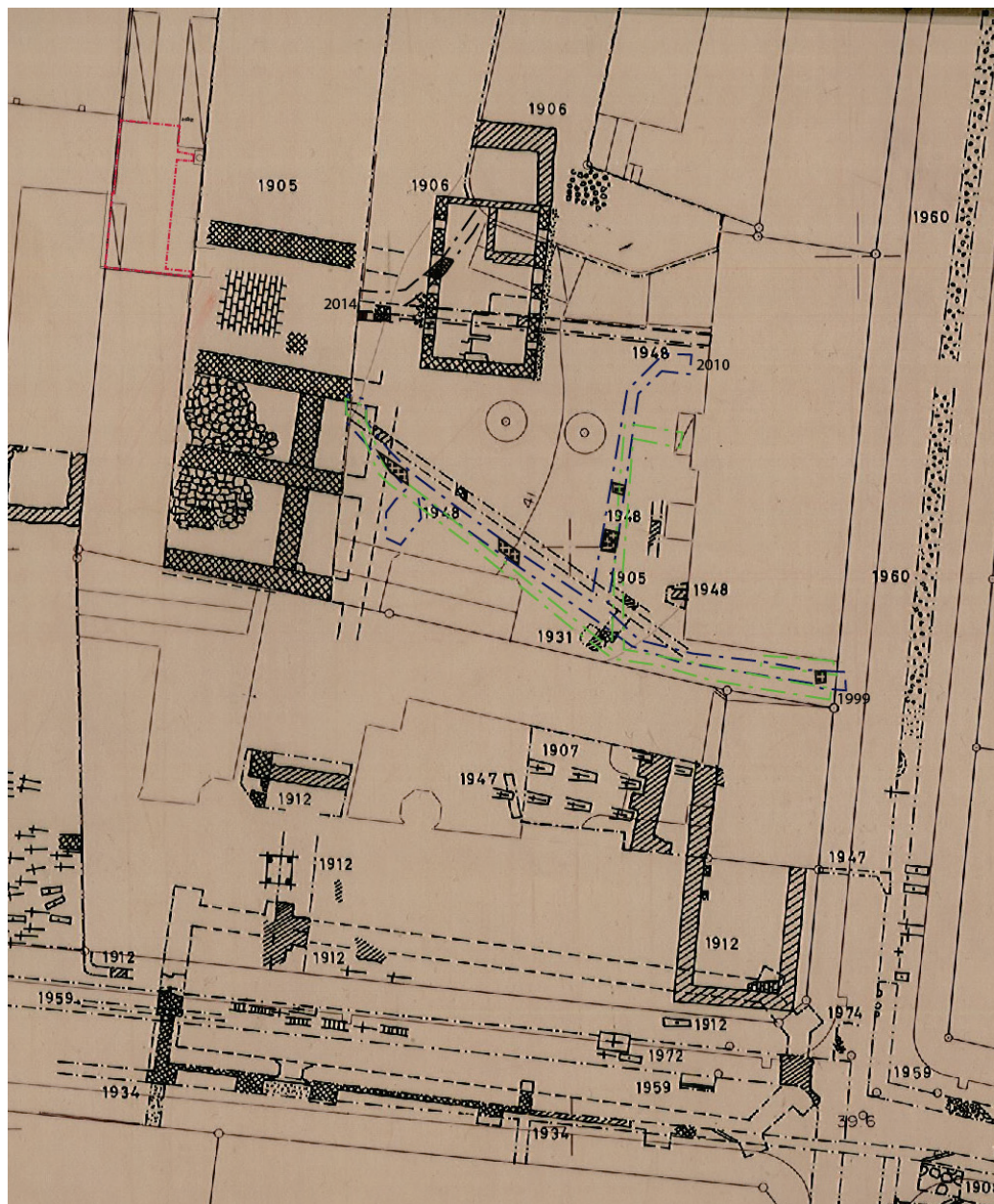
Figur 3. Ragnar Blomqvists rekonstruktion av konventet sett från sydöst (Blomqvist 1951 s 187).

15248. Del af byggnadskvelf. formtegel. huggen kalksten. kalksten gransten, golfisör. kakel etc.
 15239. Biformtegel. munktegel. kakel. kakel-och lerkärlsförm. Knif i järnskaft. Kolonnkapitel. Klockgrif.
 16506. Sisare. Byggnadsteget & sandsten lerkärlsförm.
 16575. Götiska kakelformar. knikskärf i v. ägontagg. golfplattor af ek. Knif i l. l. etc.
 16643. Trappstenar, tegelfynd.
 16649. Formtegel. golfplattor, formkalksten. Lerkärlsförm. kakelförm. kakelmöbiller. Romiskt silvermynt. fingerborg.
 16654. Formtegel. lerkärlsförm. bitar av lerkärl. (i l. m. m. m.)
 16779. Trappsten af tegel. Krua af saltglasad lera 1300-tal.
 16830. 4 romiska tegelstenar. kakel & lerkärlsförm.

Figur 4. Utdrag ur fyndlistan från utgrävningar år 1905 på fastigheten. Formtegel från klosterbyggnaden påträffades, men även kolonnkapitel (Kulturens LA-arkiv).

Tidigare arkeologiska iakttagelser

Arkeologiska undersökningar har tidigare gjorts på den aktuella fastigheten: 1905, 1906, 1931, 1948, 1999, 2010 samt 2014 (figur 5).

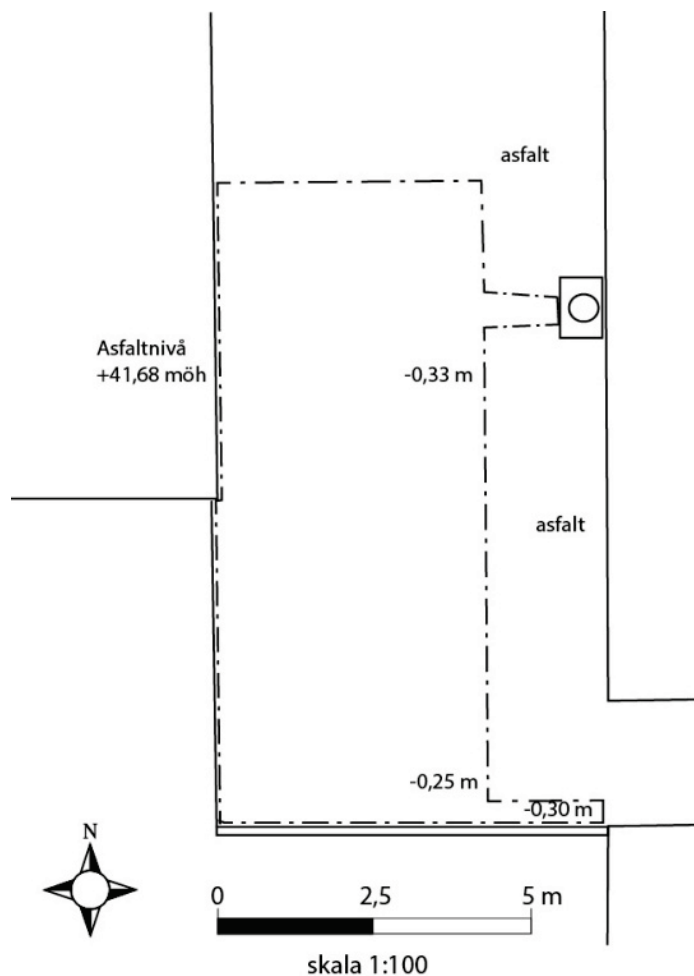
Figur 5. Arkeologiska generalkartan med aktuell schaktning markerad med rosa streckade linjer. Grönt streck är från undersökningarna år 1999 och blått streck år 2010.

Sammanställning tidigare arkeologiska iakttagelser

År	Ärende
1905	Mur av tegel påträffades i västra delen av innergården samt ett tegelgolv och kullerstensgolv. En tegelmur påträffades även vid innergårdens sydöstra del.
1906	Tegelmurar efter ett hus på innergårdens mitt. Nedre delen bedömdes som medeltida, övre delen byggdes på under 1600-tal. Medeltida formtegel påträffat. Huset dokumenterades och revs år 1906.
1931	Grund av gråsten vid innergårdens sydöstra del. Bredd större än 0,8 m. Medeltida formtegel påträffat.
1948	Flera grundmurar påträffade, varav en murgrund av gråsten i östra delen, troligen samma mur som påträffades år 2010 något österut. En tegelmur intill befintligt hus i öst, även påträffat år 2010 samt även en tegelmur i den sydvästra delen, troligen en förlängning av mur som påträffades år 1999. Murar tillhörande senmedeltida stenhus som revs år 1906 dokumenterades på innergårdens norra halva.
1999	Flera grundmurar påträffades. En storstenstegelmur påträffades i närheten av porten. Ett tidigare orört raseringslager med påträffat formtegel framkom i det nordsydliga schaktet och kan sannolikt kopplas samman med murar framkomna vid 2010 års schaktning. Ingen grundmur finns där beskrivet, däremot anges ett raseringslager 0,25-0,30 m under marknivå, innehållande murtegel, takpannor av typ munk- och nunne med fogbruk, kalkklumpar samt ett treklöverformat formtegel. En tegelmur påträffades som troligen kan kopplas samman med muren som anträffades år 1948. I 1948 års rapport är dokumentationen knapphändig, men placeringen stämmer bra överens som en förlängning av en tegelmur. I dokumentationen från år 1999 beskrivs att man kunde se toppen av en tegelmur i schaktbotten. Muren omgavs på båda schaktsidor av raseringslager. Ett medeltida treklöverformat formtegel kunde dokumenteras (Rönn 1999).
2010	Ny vattenservis. Schakt A var ca 42 m och löpte från Stora Gråbrödersgatan och in till trevåningsfastigheten på innergården. Stora delar av kulturlager och byggnadslämningar konstaterades vara bortschaktade sedan tidigare, men punktvis fanns grundmurar av gråsten och rött storstenstegel bevarade. Fem olika grundmurar påträffades i området, både tegelmurar och murar med blandat material. Stora mängder raseringslager fanns kring murarna. Schakt B var ca 5 m och där påträffades en äldre tegelmur som återanvänts som grundmur i en senare byggnad av gult tegel. Schakt C uppvisade mindre raseringslager förutom i schaktets södra del. I schaktet påträffades en grundmur av medeltida rött storstenstegel, uppförd på en syll av stora gråstenar. Den utgör troligen en del av klosteranläggningen då den täcktes av kalkbruk och raseringsmaterial. Inkilad mellan grundstenarna påträffades ett formtegel och fler formtegel hittades i schaktmassorna. Omedelbart norr om denna grundmur var kulturlagren av annan karaktär, mer som fin trädgårdsjord. En tegelmur anlagd direkt på kulturlagren fanns 3 m norr om grundmuren ovanpå den äldre trädgårdsjorden. Muren kan vara resterna efter en enkel tegelmur som avgränsade klosterområdet (Guldåker 2011).
2014	I samband med en vattenläcka i det interna värmesystemet till fastighet kv Gråbröder 14, genomfördes en arkeologisk förundersökning i form av en schaktningsövervakning. I den första etappen påträffades ett intakt tegelgolv av medeltida storstenstegel, 0,50 m under dagens marknivå. Golvet tillhörde en efterreformatörisk byggnad där tegel troligen hämtats från det äldre medeltida Franciskanerkonventet, vars byggnader revs vid reformationen. Under golvet påträffades en gråstensmur som sannolikt tillhört det medeltida konventet. Norr om den äldre gråstensmuren framkom en äldre markhorisont som var samtida med klostret. Där framkom det bland annat bryggerirester och köksavfall. Andra etappen följde det gamla schaktet för varmvatten. Sträckningen berörde bland annat flera grundmurar av gråsten som troligen ingått i Franciskanernas komplex (Guldåker 2015).

Genomförande och resultat

En yta av 10,00 x 4,00 m frilades där asfalt, bärlager samt ett raseringslager schaktades bort till ett djup av cirka 0,40 m (figur 6, 7 och 8). Två kabel- och rörschakt i anslutning till detta schaktades till samma nivå. Ett melerat kulturlager med blandade massor framkom, vilka bestod av både stora fläckar av modernt grovkornigt grus, gula och röda fabriksstillverkade tegelstenar, glasbitar, sten samt brunsvart fet lera och träkol. Tolkningen är att ett äldre kulturlager omblandats med yngre massor och att det idag fungerar som ett utjämningslager under bärlager och asfalt. Inga fynd påträffades och ej heller några medeltida kulturlager.

Figur 6. Schaktningsområdet på kv Gråbröder 14, FU 2015.

Figur 7. Det trånga utrymmet mellan fastigheterna blir påtagligt vid schaktning. Fotografiet taget från Norr.

Figur 8. Färdigschaktad yta med raseringsmassor och utjämningslager av blandad karaktär täcker gråbrödernas konventsmurar som sannolikt ligger längre ned i stratigrafin. Fotografi från söder.

Sammanfattning

I samband med schaktningsarbeten inför uppförandet av ett miljöhus på kv Gråbröder 14, Lund genomfördes en arkeologisk undersökning genom en schaktningsövervakning. En yta av 10,00 x 4,00 m frilades till ett djup av cirka 0,40 m.

Två kabel- och rörschakt i anslutning till detta schaktades till samma nivå. Resultatet visar att ett äldre kulturlager omblandats med yngre massor och att det idag fungerar som ett utjämningslager under bärlager och asfalt. Inga fynd påträffades och ej heller några medeltida kulturlager.

Administrativa och tekniska uppgifter

Länsstyrelsens beslut, dnr	431-30793-2015	Fornlämning nr/art	RAÄ 73:1
Socken/stad	Lund	Socken-/Stadsnr	1298
Landskap	Skåne	Län	Skåne
Kommun	Lund	Trakt/kvarter/fastighet	Kv Gråbröder 14

Typ av exploatering	Miljöhus
Uppdragsgivare	Stiftelsen Nils T Andersson och Clara Anderssons fond
Typ av undersökning	FU
Ansvarig institution	Kulturen
Fältarbetsledare	Aja Guldåker
Övrig personal	-
Fältarbetstid	2016-01-15 – 2016-01-15

Fälttid	
Arkeolog	2 h
Maskin	-

Undersökningens omfattning	
Yta	42 m ²
Kubik	17 m ³
Schaktmeter	-

Kostnad för arkeologi	
Fältarbete	2x750=1500 SEK
Rapport	4x750=3000 SEK
Analyser	-
Övrigt	-
Summa:	4500 SEK

Kostnad övrigt	
Maskiner	-
Bodar	-
Övrigt	-
Summa	-

Summa, faktisk	4500 SEK
Summa, beslutad	Enligt löpande kostnad

Fyndmaterial (förvaring m.m.)	Inga fynd tillvaratogs
Arkivmaterial, förvaring	Kulturens LA-arkiv under fastighetsbeteckningen
Ritningar, dokumentation	1 A3 ritfilm, planritning skala 1:100
Foto	4 digitala fotografier
Analyser	-
Övriga upplysningar	-

Referenser

Andrén, A. 1980. Lund. *Medeltidsstaden 26*. Rapport. Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer. Stockholm.

Andrén, A. 1984. Lund. Tomtindelning, ägostruktur, sockenbildning. *Medeltidsstaden 56*. Rapport. Riksantikvarieämbetet och Statens Historiska Museer. Stockholm.

Bevaringskommittén. 1981. Lunds stadskärna. *Bevaringsprogram Clemens och Drottens rotar*. Trelleborg.

Blomqvist, R. 1951. *Lunds Historia. 1 Medeltiden*. Lund.

Carelli, P. 1993. Gråbrödraklostrets kyrka i Lund. Arkeologisk schaktövervakning i Klostergatan 1992. *Rapport över arkeologisk undersökning, nr 4*. Kulturen, Lund.

Guldåker, A. 2011. Kv Gråbröder 14, Lund. Arkeologisk förundersökning 2010. Arkeologiska arkivrapporter från Lund, Nr 381. Kulturen, Lund.

Guldåker, A. 2015. Kv Gråbröder 14, Lund. Arkeologisk förundersökning 2014. Kulturmiljörapporter från Lund, Nr 16. Kulturen, Lund.

Rönn, V. 1999. Kv Gråbröder 14. Arkeologisk förundersökning. Kulturen, Lund.

Övriga referenser

Kulturens LA-arkiv

Arkeologiska arkivrapporter från Lund har övergått i serien Kulturmiljörapporter fr.o.m. 2013.
I serien Kulturmiljörapporter har utgivits:

2015

- 2015:16 Kv Gråbröder 14, Lund. Arkeologisk förundersökning 2014. Aja Guldåker.
2015:17 Kv Trädgården 8, Lund. Arkeologisk förundersökning 2015. Ivan Balic.
2015:18 Kv Sankt Mårten 28, Lund. Arkeologisk förundersökning 2015. Johan Wallin.
2015:19 Kv Repslagaren 29 Lund. Arkeologisk förundersökning 2014. Ivan Balic.
2015:20 Borgeby 23:6, Lomma kommun. Borgeby slott porttornet. Antikvarisk medverkan 2014. Carita Melchert.
2015:21 Kv Paradis 51, Lund. Arkeologisk förundersökning 2014. Aja Guldåker.
2015:22 Vård- och underhållsplan. Ballingstorpsgården och Per Olsgården. 2015. Carita Melchert och Gunilla Gardelin.
2015:23 Glädjen 15, Lund. Antikvarisk medverkan 2012-2015. Carita Melchert.
2015:24 Falsterbo 2:22, fornlämning Falsterbo 15:1, Falsterbo socken, Vellinge kommun, Skåne. Kompletterande arkeologisk förundersökning. Ivan Balic och Gertie Ericsson.
2015:25 Färgaren 26, Lund. Stäket. Antikvarisk medverkan 2015. Carita Melchert.
2015:26 Kv Föreningen 2, Lund. Arkeologisk undersökning i form av schaktövervakning 2015. Krister Kåm Tayanin.
2015:27 Kv Grynmalaren 31 och 33, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad och Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2015. Gertie Ericsson.
2015:28 Kv Domkyrkan 1, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2014. Gertie Ericsson.
2015:29 Kv Sankt Mikael 13, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2015. Gertie Ericsson.
2015:30 Innerstaden 2:1 – Svartbrödersgatan, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2015. Gertie Ericsson.
2015:31 Kv Gråbröder 16, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2014. Gertie Ericsson.
2015:32 Kv Banken 6, fornlämning Dalby 40:1, Dalby socken, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2014-2015. Gertie Ericsson och Aja Guldåker.
2015:33 Klippans pappersbruk, kulturvärden i bebyggelsen, Klippans bruk, Klippans kommun, Skåne. Kulturmiljöunderlag 2015. Henrik Borg och Gertie Ericsson.
2015:34 Kv Universitetet 1, Lundagård, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2014. Gertie Ericsson och Aja Guldåker.
2015:35 Hunehals borg, Hanhals 4:31, fornlämning Hanhals 71:1, Hanhals socken, Kungsbacka kommun, Halland. Forskningsundersökning 2014. Gertie Ericsson.

2016

- 2016:1 Kv Katedralskolan 8, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2015. Krister Kåm Tayanin.
2016:2 Paradis 35, Lunds stad och kommun. Antikvarisk medverkan 2015-2016. Carita Melchert.
2016:3 Innerstaden 1:2 – Mårtenstorget, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2015. Johan Wallin.
2016:4 Kv Gråbröder 14, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2015. Aja Guldåker.